

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

BESCHERMHEER ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
Oktober 2001 - 22e Jaargang, nr. 91

BESTUUR:

Ere-Voorzitter

F.Th. Dijkmeester St. Andriesstraat 61 3811 HT Amersfoort 033 - 472 69 57

Voorzitter

R.W. Hemmes Thorbeckelaan 74 2564 BS Den Haag Telefoon en fax
070 - 368 35 66

Secretaris

Mevr. M.E.F. Borel Rinkes Cees Laseurlaan 279 2597 GG Den Haag Telefoon en fax
070 - 324 04 47

Penningmeester

Ch.H. Bartelings Thomas Jeffersonlaan 58 2285 BB Rijswijk Telefoon en fax
070 - 394 14 67

LEDEN:

R.A. Grisnigt Canadalaan 25 4631 NT Hoogerheide 0164 - 61 34 15

R.M. ten Broek Burg. de Villeneuve-
singel 30 3055 AP Rotterdam 010 - 422 39 14

Fred M. Beukers Vredehofweg 56 3062 ES Rotterdam 010 - 452 79 29

J.A. Bakker, Evenementencommissie Zeekant 92g 2586 JB Den Haag Telefoon en fax
070 - 354 02 45

J. de Mos, Evenementencommissie Marjorystraat 25 3151 SK Hoek v. Holland 0174 - 38 21 83

H.J.M. Brinkman Jacob Mulderweg 26 2597 BS Den Haag Telefoon en fax
070 - 354 31 73

REDACTIE DE SCHAKEL

H.J.M. Brinkman Jacob Mulderweg 26 2597 BS Den Haag Telefoon en fax
070 - 354 31 73

Redactiecommissie

H.J.M. Brinkman, Ch.H. Bartelings, Mevr. M.E.F. Borel Rinkes

Stichting Genootschap Engelandvaarders:

Postbank: 35 95 00

Bank : 54.55.46.826

ABN-AMRO bank - Rijswijk

Het volgende nummer verschijnt in januari 2002.

Gaarne hiervoor bestemde copy inzenden vóór 1 december 2001.

ISSN 1382-8207

De wereld is op 11 september door terreur veranderd. Veiligheid, die heel gewoon was in onze westerse wereld, werd heel onzeker. Wie was niet geschokt door het feit dat duizenden het onschuldige slachtoffer waren van, door zieke geesten bedachte en uitgevoerde, schandelijke terreur? Wie realiseerde zich niet dat het onszelf had kunnen gebeuren als wij toevallig in zo'n geckaapt vliegtuig hadden gezeten. Laten wij vurig hopen dat de daders van deze misselijk makende schurkenstreken worden opgespoord en dat die boeven worden berecht, zoals dat in onze democratische wereld behoort. Laten wij ook hopen dat de trend om te gaan generaliseren afneemt. Het is overduidelijk dat boeven overal voorkomen en niet alleen maar bij een bepaalde bevolkingsgroep. Het gezamenlijk optrekken van de wereld tegen terrorisme móét succes hebben.

Natuurlijk heeft de 11e september invloed gehad op onze reünie op 26 september. Het begon er al mee dat de verscherpte veiligheidsmaatregelen op de vliegbases van de Luchtmacht bijeenkomsten, als door ons gepland, op Gilze Rijen niet toelieten. In allerijl werd een zaal gehuurd bij Motel Van der Valk, in de directe omgeving van de basis. Daar was men onmiddellijk bereid ons onderdak te verlenen. Toen wij alsnog, een paar dagen vóór de reünie, dispensatie kregen van de Luchtmachtleiding en onze reünie toch op de basis Gilze Rijen doorgang kon vinden, hield Van der Valk voor de zekerheid een zaal voor ons vrij "voor het geval dat". Wij zijn de Luchtmachtleiding en de directie van "Van der Valk Gilze" dankbaar voor hun behulpzaamheid, die werd ingegeven door waardering voor de Engelandvaarders. Over de bijzonder geslaagde reünie vindt u elders in deze Schakel een verslag. Daar zult u in lezen dat onze Beschermheer helaas niet aanwezig kon zijn maar dat onze Prins in gedachten bij ons was; zeker toen wij op Zijn gezondheid het glas hieven.

Op 31 augustus werd in de kerk in Delft Hare Majesteit Koningin Wilhelmina herdacht. Omstreeks dertig in de kerk aanwezige toeristen sloten zich aan bij onze kleine plechtigheid die, nu de verbouwing van de kerk was voltooid, weer bij de plaquette van "de Moeder der Engelandvaarders" kon worden gehouden. Door ons bestuur is daar,

ten behoefte van de vele toeristen, die willen weten wat de tekst op de plaquette betekent, een uitleg in Nederlands, Engels, Frans en Duits aangebracht.

Op 28 november herdenken wij de sterfdag van Koningin Wilhelmina bij het monument tegenover het Paleis Noordeinde in Den Haag, dat in 1987 werd onthuld. Daarover leest u in deze Schakel hoe en waar u zich kunt opgeven.

Nog even en het jaar loopt weer teneinde. De bezorgdheid die velen bij de eeuwwisseling bezighield, of de computers het wel zouden aankunnen, maakt nu plaats voor ongerustheid. Wij hopen dat de strijd tegen terreur in 2002 met succes wordt voortgezet en dat de terroristen zwaar worden gestraft.

Ik wens u en allen die u dierbaar zijn, in ieder geval een goede jaarwisseling en veel gezondheid in het jaar 2002. Het bestuur van ons Genootschap zal in september weer een reünie in Gilze Rijen organiseren. Ik hoop dat velen daarbij dan aanwezig kunnen zijn en u weet het:

Ik kijk naar u uit!

Rudi Hemmes

Na de schok van 11 september toen alle militaire bases voor niet - militairen gesloten werden, hing onze reünie aan een zijden draadje. Onze evenementencommissie nam contact op met Van Der Valk in Gilze – Rijen. Daar werd ons spontaan hulp geboden. Wij zijn de directie aldaar grote dank verschuldigd: niet alleen dat zij een zaal voor 100 personen voor ons reserveerden. Zij hebben deze geblokkeerd tot de dag van de reünie, "Voor alle zekerheid. Wij willen graag geld verdienen maar voor u hopen wij dat u niet bij ons komt".

Dat er op en na 11 september veel in de wereld is veranderd en de gevolgen daarvan zelfs iets onschuldigs als onze reünie treffen was misschien mede oorzaak dat die dag zelf extra vrolijk, gezellig en ontspannen werd. Zelfs de weergoden waren ons goed gezind zodat niemand door regen of mist in de problemen kwam.

Helaas kon onze Beschermheer niet van de partij zijn. Wij hebben het glas op hem geheven en weten dat hij in gedachten bij ons was. De aanwezigen werden toegesproken door de Commandant van de Vliegbasis Kolonel van Heumen en door de vorige bevelhebber van de Luchtstrijdkrachten Lt. Gen. Klu. Droste b.d. Gedurende zijn actieve dienst heeft hij tot zijn spijt nooit de gelegenheid gehad een reünie te bezoeken maar nu hij de dienst verlaten heeft kwam hij en sprak ons toe, daarbij lof toezwaaïend aan de voorzitter en het Genootschap.

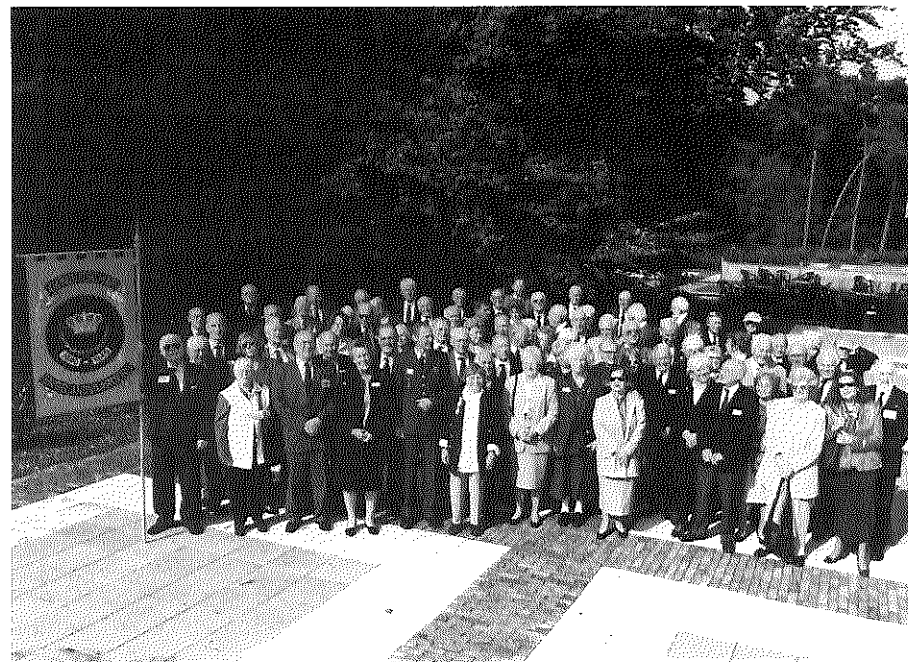
Ook Lt. Gen. Berlijn, de huidige BDL heeft per vliegtuig acte de présence gegeven, maar kon tot zijn spijt niet blijven. Het "bordje rijst" smaakte als altijd voortreffelijk. Een kleine foute timing gedurende de maaltijd veroorzaakte grote hilariteit.

Na afloop werd nog een video van de TV interviews van onze Evenementencommissie en van het Eerbetoon Prins Bernhard voor zijn 90e verjaardag vertoond. En zo was het veel te snel 4 uur geworden en vertrok de bus naar het station voor degenen die met openbaar vervoer waren gekomen, waarna ook de anderen langzamerhand huiswaarts keerden. Allen met tevreden blik en een voldaan gevoel.

Totaal waren er 103 deelnemers, waarvan 52 Engelandvaarders. Engelandvaarder Bamberger die in Californië woont, komt eens per jaar op familiebezoek in Nederland, maar zo dat de reünie in deze periode valt. Als gevolg van 11 september heeft hij zijn Hollandse reis laten vervallen.

Wij hopen op: "Volgend jaar beter !"

MBR

HERDENKING STERFDAG KONINGIN WILHELMINA _____

Zoals ieder jaar, gedenken wij wederom op woensdag 28 november 2001 de sterfdag van wijlen Koningin Wilhelmina, bij haar standbeeld in Den Haag. De ontvangst bij de Raad van State is van 10.45 tot 11.00 uur. De plechtigheid begint om 11.15 uur. Degenen die met eigen vervoer komen en zich hebben opgegeven, krijgen een kaart toegestuurd voor de parkeergarage en tevens een oranje herkenningskaart, die u goed zichtbaar achter de voorruit moet plaatsen. De parkeergarage van de Raad van State bevindt zich in de Parkstraat 2, tegenover de Kazernestraat.

Voor hen die met het openbaar vervoer komen :

Vanaf Station Hollands Spoor : tramlijn 8 of 16
buslijn 5, halte Kneuterdijk

Vanaf het Centraal Station : tramlijn 7 of 16
buslijn 22 of 4, halte Kneuterdijk

Na afloop van de plechtigheid is er in één van de zalen van de Raad van State de gelegenheid elkaar te spreken onder het genot van een kopje koffie.

Vergeet niet uw groot model onderscheidingen mee te nemen s.v.p.

Opgeven aan:
Jacob de Mos
Marjorystraat 25
3151 JK Hoek van Holland
Tel: 0174 - 382183

VERJAARDAG VAN WIJLEN KONINGIN WILHELMINA _____

Op de verjaardag van wijlen Koningin Wilhelmina waren op 31 augustus 2001, 11 Engelandvaarders aanwezig in de Nieuwe Kerk in Delft. Rudi Hemmes en Jacob de Mos legden de gebruikelijke krans bij de gedenkplaat in de nieuwe uitvoering.

Hierna hield onze voorzitter een even treffende als korte toespraak. Wij konden de prachtig gerestaureerde graftombe van Willem de Zwijger bewonderen. Tot slot bleven wij nog bijeen op de Markt. Van harte aanbevolen voor de volgende jaren die ons nog zijn gegund.

T. van Meurs

WEERZIEN NA 60 JAAR _____

Op zaterdag 28 april 2001 vond een reünie plaats van een drietal Engelandvaarders die elkaar in zestig jaar niet hadden gezien.

De heer J. Bastiaan thans wonende in Brighton, Australië en met vakantie in Nederland, had een ontmoeting met mevrouw G.C. Levi en de heer A. Loontjes in Utrecht vanwaar zij 60 jaar geleden waren vertrokken voor hun ontsnapping via Hoek van Holland naar Engeland.

Deze ontmoeting was een gevolg van de inzet van dr. R.J. Bastiaan OAM, RFD, kaakchirurg in Victoria, Australië, die een procedure was gestart voor zijn vader Jan Bastiaan, om te worden vermeld in Yad Vashem in Israël. Hij had daarvoor contact opgenomen met het Nederlandse Instituut voor Oorlogsdocumentatie in Amsterdam voor het verkrijgen van de bevestiging dat zijn vader in 1941 het joodse echtpaar geholpen had bij hun ontsnapping uit bezet gebied.

Hiervoor was een verklaring nodig dat mevrouw Levi geen geld had betaald voor de geboden hulp, gewenst van een derde persoon, hiertoe werd de heer Loontjes bereid gevonden deze verklaring te tekenen.

Mevrouw Levi was in 1941 samen met haar man per motorvlet uit Hoek van Holland met een groep van 9 personen ontsnapt uit bezet gebied (zie ook het artikel in de Schakel van januari 1995).

Mevrouw Levi is gedurende de oorlog in dienst geweest bij het Rode Kruis. De heer Levi heeft gekozen voor dienstname bij de Prinses Irene Brigade.

In 1943 kreeg het echtpaar een zoon Ronnie die nu in Utrecht woont niet ver van zijn moeder.

Helaas is de heer Levi die als schuilnaam had Rodrigues bij de veldtocht van de Prinses Irene Brigade van Normandie naar Nederland in september 1944 gesneuveld.

De reünie in Utrecht was vooral voor mevrouw Levi een emotionele gebeurtenis omdat gelet op haar leeftijd van 90 jaar deze succesvolle reünie wel eens de laatste zou kunnen zijn.

Het weerzien werd afgesloten met een diner in aanwezigheid van Ms. Dorothy Shapter, partner van de heer Bastiaan en mevrouw Loontjes.

A. Loontjes

Foto : v.l.n.r. A. Loontjes, G.C. Levi, J. Bastiaan

Nico van der Zwan

6 maart 1922 - 17 september 2001

Kruis van Verdienste
Oorlogsherinneringskruis met Gespen
Verzetsherdenkingskruis

Nico kwam uit een Scheveningse zeevaardersfamilie dus was ook hij voorbestemd voor de zee. Bij het uitbreken van de oorlog kregen Nico's vader en broer die op zee waren, opdracht naar Engeland uit te wijken. Ook Nico wilde naar Engeland om dienst te nemen tegen de bezetter maar ... hoe kom je daar? Via de zee, dacht de zeeman maar via de havens kon je overdag niet weggelopen en 's nachts waren ze gesloten. In mei 1942 kwam het keerpunt dat Nico's leven zou veranderen. Van zijn broer Maarten hoorde hij dat ik betrouwbare mannen zocht die aan wilden monstern op een schip in IJmuiden om, eenmaal buitengaats, een overval te plegen en dan koers te zetten naar Engeland. Nico wilde direct mee, desnoods als verstekeling!

Een tiental betrouwbare kameraden durfden het avontuur aan. Nico was één van hen. Ik ben altijd trots geweest dat ik mannen als hij onder mijn leiding heb mogen hebben tijdens de overval op het spionageschip KW 110, op zondag 30 augustus 1942, even beneden de Doggersbank. De dag voor vertrek vanuit IJmuiden had hij via Radio Oranje de stem van Koningin Wilhelmina uit het verre, onbereikbare Engeland gehoord, 4 weken later werd hij ontvangen en dronk hij gezellig thee met diezelfde Koningin. Ongelooflijk en onvergetelijk!

Korte tijd daarop moest ik met de gehele bemanning naar het hoofdkwartier van de Marine voor het aanmeten van de uniformen. Geen van hen had ooit een uniform gedragen, laat staan van rangen en standen gehoord of gelezen. Bij het verlaten van het hoofdkwartier, nu allemaal in uniform, gebeurde er iets dat ik nooit zal vergeten. Nico liep met zijn maat Verbaan vlak voor mij toen er een Schout bij Nacht aankwam. Verbaan zegt tegen Nico: "Kijk naar de grond alsof we niks gezien hebben, er komt iemand aan met veel goud op zijn pet en

armen". Toen deze Schout bij Nacht dwars voor Nico en zijn maat was, vroeg hij hen: "Matrozen, wordt er tegenwoordig niet meer gegroet voor een Schout bij Nacht?", waarop Nico, heel onschuldig en volkomen serieus tegen die Schout bij Nacht zei: "Wat doet u dan overdag op straat?" De reactie van genoemde Schout bij Nacht zal ik maar achterwege laten. Gelukkig heb ik hem snel de situatie kunnen verklaren waardoor alles nog goed afliep. Zo was Nico van der Zwan, altijd gewoon, zonder franje, goudeerlijk. En zo is hij altijd gebleven: een rasechte Scheveningse zeeman. Behouden Vaart Nico.

Jacob de Mos

IN MEMORIAM

Dick van den Berg
1920 - 2000

Kruis van Verdienste

Engelandvaarder Herman Meijer berichtte ons uit de Verenigde Staten dat in 2000 in Engeland is overleden onze mede-Engelandvaarder Dick van den Berg. Hoewel Dick van den Berg niet verbonden was aan ons Genootschap, is een In Memoriam hier op zijn plaats, ook om hem bij degenen die hem hebben gekend in herinnering te roepen.

Dick van den Berg verliet Nederland op 6 november 1942 in gezelschap van zijn vriend D.S. Bergen en mej. J.A. Keg. Na een tocht zonder al te veel problemen bereikten zij via Parijs, La Rochelle, Bordeaux en Biarritz op 19 november Spanje. Na een bezoek aan de Nederlandse consulaten te San Sebastian en Bilbao, waar zij reisadviezen en geld kregen, vertrokken zij richting Portugal.

In Spanje had Dick van den Berg zich op advies van de consul in Bilbao de Engelse schuilnaam James Hemmingway aangemeten,

omdat hij als vermomde Engelsman sneller naar het Verenigd Koninkrijk zou kunnen komen. Dick van den Berg werd op 1 december 1942 gearresteerd bij de Portugese grens.

Via gevangenis te Pontevedra, Figueirido en Saragossa belandde hij op 29 juli 1943 in het kamp Miranda de Ebro. Al snel, op 15 augustus 1943, werd hij daar vrij gelaten en de volgende dag arriveerde hij in Madrid. Hij vertrok op 13 december 1943 met een convoer naar Gibraltar en op 4 januari 1944 kwam hij aan in Liverpool.

Voor zijn ontsnapping uit Nederland werd hem in maart 1944 het Kruis van Verdienste toegekend. Vanaf april 1944 volgde hij de vlieger-opleiding bij de Royal Air Force.

Zijn reputatie was ongerept en zijn karakter 'Sterling'.
Hij ruste in vrede.

H.F. Meyer / S. Plantinga / CHB

CORRECTIE

In de Schakel, nr. 90 van juli 2001, schrijft EV. Sam Timmers Verhoeven in het stukje "Uit de Regio" een zin: "Nu dat er van de ongeveer 1800 Engelandvaarders uit 1940/1945, thans na al die jaren er nog ca. 375 in leven zijn ..."

Hieruit zou men kunnen concluderen dat er inmiddels $1800 - 375 = 1425$ zouden zijn overleden. Dit is nimmer de bedoeling van Sam geweest.

Het is dan ook niet juist. Van de oorspronkelijke 1800 hebben zich vanaf 1969, het jaar van de oprichting van ons Genootschap, nooit meer dan circa 700 bij ons aangesloten. Op dit moment staan er nog 381 namen van Engelandvaarders op de verzendlijst voor de Schakel. Het is ons onbekend waar die overige 1100 gebleven zijn. Ook van hen zal waarschijnlijk de helft niet meer in leven zijn.

MBR

EEN NOSTALGISCH BEZOEK

Col de Portet d'Aspet "revisited"

Zoals ik al eerder schreef, was de schaapskooi of de "Bergerie", op de Col de Portet d'Aspet in de Pyreneeën, in 1996 op de lijst van de Franse "Sites Classés" geplaatst. In oktober van dat jaar werd er ook een granieten steen met inscriptie onthuld, niet ver van de voornoemde "Cabane des Evadés 1944". Met o.a. onze "passeur" Pierre Palot van destijds, mocht ik deze "Stèle" onthullen, bijgewoond door vele belangstellenden.

Al voor 1996 bleek mij uit de contacten en reünies, dat er behalve wijzelf, nogal wat Nederlandse Engelandvaarders via de "Dutch-Paris" (Jean Weidner), vanuit Toulouse/St. Girons, deze convooiroute over de Pyreneeën hebben genomen. Over de onderhavige Col, ging de route Zuid-West waarts, door een moeilijk terrein van bergen en passen, om na de grens bij "Canejan" tenslotte de Spaanse Garonne-vallei te bereiken.

Helaas werd ons convooi gedurende een rustpauze in de cabane op de Col de Portet d'Aspet op 6 februari 1944 door een Duitse Patrouille overvallen. Behalve twee latere ontsnapte mede- Engelandvaarders zijn geen van de Nederlanders en vele anderen uit gevangenschap

teruggekeerd. Maar misschien wel de geallieerde militairen uit dit convooi, vanwege de Genève-Convention. Derhalve de oprichting van het hierboven beschreven monument. Na deze catastrofe werd m.i. deze route niet meer gebruikt.

Op aandringen van de huidige eigenaars van onze cabane, en zoals zij omschreven met het argument "avant que nous ne serions plus", werden mijn echtgenote en ik van 5 tot 10 september jl. in Toulouse uitgenodigd. Wij verbleven in het "Hôtel Mercure", vlakbij de Place "St. Georges", met het voor betrokken Engelandvaarders zo bekende restaurant "Chez Emile". Van hieruit werden nl. vele "Evadés" en Engelandvaarders gefourageerd. In feite een tussenstation van o.a. de "Dutch-Paris". Het was een geweldig weerzien met de passeur en zijn vrouw, en met anderen, zoals deze zo hartelijke medelevende vrienden uit Toulouse "La ville rose" (vanwege het mooie baksteen in de gebouwen) en uit de bergen van de "Ariège/Haute Garonne". Het spreekt vanzelf dat we bloemen hebben gelegd bij de Stèle, waarna het culinaire gebeuren zeker niet onverdienstelijk was.

Een andere (iets oostelijker) route, liep vanuit Toulouse via St. Girons ook op grote hoogte, langs de "Mont Valier" (ca. 3000 meter), en eindigde eveneens in het Spaanse "Estérri de Aneu". Deze "Chemin de la Liberté" wordt ieder jaar herdacht, (met een klimtocht) waar vele tientallen aan deelnemen, zoals veteranen met hun jongeren, van diverse nationaliteiten. Ook Nederlanders nemen hieraan deel. Voor diegenen die wegens de ouderdom dat niet meer kunnen, zijn er bussen om hen onderweg op te pikken en hen naar het eindstation Estérri de Aneu te brengen. Onderweg worden diverse plekken van

herkenning bezocht, zoals ook het wrak van een Engelse Halifax bomber, die daar in WO II neerkwam.

Eenmaal in Spanje kwamen vele Engelandvaarders in gevangnissen terecht, zoals in ons geval in Zaragossa, met de wekelijkse executies, om daarna voor onbepaalde tijd te verdwijnen in het concentratiekamp Miranda de Ebro. Wij verbleven daar gedurende de maand mei 1944, met ca. 2000 andere lotgenoten, duizenden luizen en "punaises", die bij nacht grote belangstelling voor ons bloed hadden. Daarom stonden onze beddepoten in bakjes met water, en mochten we de wanden met glad pakpapier bekleden, om dit soort parachutisten het klimmen te verijdelen.

Maar we hadden ook vrolijke momenten. Zo nu en dan verlieten kleine groepen van pak-weg 30 man, dieffjes en kleine criminelen het kamp om elders te worden overgeplaatst. Een van ons, bijna 1.90 meter lang, dacht slim te zijn door zich tussen de veel kleinere Spaanse convicts op te stellen, in de hoop onopvallend met deze groep de poort uit te marcheren. Je weet maar nooit, zo dacht hij. Maar vlak voor het vertrek, stak de Commandante el Jefe, zijn hoofd uit het wachtkantoortje en beval met luide stem, dat "el grande rubio Olandès", wel zeer "pronto" moest uittreden. Grote hilariteit rondom van de vele toeschouwers, terwijl El Commandante zijn dag niet meer stuk kon. Onze lange Klaas was dankzij ons applausje toch wel een tevreden mens.

Wegens de landingen in Normandië, 6 juni 1944, mochten we pas in augustus 1944 weg, eerst met de trein naar Gibraltar, 1½ dag op de rails. Halfweg hadden we een korte tussenstop, en mochten we aan de enige perronkraan onze dorst lessen. Twee laatdrinkers, misten de langzaam optrekkende stoomtrein, grepen nog even de bumpers van de laatste wagon, maar ook wij waren niet in staat hen over de bumpers te bereiken. Gelukkig was de stationchef een praktische figuur, en kwamen zij met de volgende trein bij ons terug in Gibraltar.

Via Noord-Afrika, Oran-Algiers, kwamen we tenslotte in oktober 1944

in Engeland (Glasgow) aan. Na een gedegen 123-OCTU-Royal Artillery opleiding gingen we met de 7 Dec. Div. in september 1946 naar onze Gordel van Smaragd. Met onze Engelse collega-cadetten uit 1945/46, hebben we nog steeds reünie-contact, zoals nog in april van dit jaar. Met hen waren we bij "the Royal Salute", Tower Castle, aan de Theems, en daar voor de laatste keer met onze prima opgepoetste 25-pounders van weleer. Dit kanon-gebulder klonk ons nog zeer bekend in onze oren, maar wel als het eind van een bepaalde periode.

Sam G. Timmers-Verhoeven
Vlissingen, 8 september 2001

ONTHULLING VAN HET BELGISCHE ENGELANDVAARDERS MONUMENT IN BRUSSEL OP 20 SEPTEMBER 2001

Op 20 september j.l. waren ondergetekende met echtgenote en T. Carlier als genodigden aanwezig bij de officiële onthulling door H.K.H. Prinses Astrid van het monument "Ter herinnering aan die welke ontsnapten uit de kampen en uit de gebieden die door de vijand bezet waren om langs klandestiene en gevaarlijke wegen de vrijheidsstrijders te vervoegen". Zo luidt de Vlaamse tekst, die uiteraard ook in de Franse taal is gebezigd.

Als lid van het Erecomité (Nationaal Actiecomité voor genoemd monument), en als vertegenwoordiger van "Engelandvaarders van Nederland" kreeg ik met mijn vrouw en Ton Carlier plaatsen op de eerste rij van de hoofdtribune toegewezen. Wij hadden daardoor een prima zicht op het monument en de onthullingsceremonie.

Het monument stelt een stalen V-teken voor van bijna 4 meter hoog, met bijbehorende symbolische sculpturen, vervaardigd door de beeldhouwer/sculpteur R. Glotie.

Het V-teken zou al in 1942 in Londen door de Belg de Laveleye zijn

geïnitieerd, waarna het zijn weg in WO II heeft gevonden. Eén en ander werd georganiseerd door de UNEG- Belge (Union Nationale de Evadés de Guerre).

Na aankomst van genodigden en hoogwaardigheidsbekleders, werd door H.K.H. Prinses Astrid (in België aangesproken met Madame of Mevrouw), dochter van het huidig Belgisch Koninklijk paar, een lint doorgeknipt, waarbij het monument werd onthuld. Na het spelen van de "Last Post", werden de diverse bloemstukken door de UNEG en verschillende vertegenwoordigers (zoals door Unég-France) bij het monument geplaatst. Dit deed ik samen met de afgevaardigden uit Frankrijk, waarna wij een moment in de houding stonden ter herdenking van de gevallen Evadés.

Ik had een prachtig bloemstuk met witte rozen en twee aangehechte linten meegenomen. Op het ene lint stond "Genootschap Engelandvaarders" en op het andere "Evadés Néerlandais".

Na de toespraken van de voorzitter van het Erecomité de Generaal Baron G. Thibaut de Maisières, en van de burgemeester van Uccle, alsook door de minister van de Nationale Defentie, werden door de militaire kapel het "God save the Queen" en daarna de "Brabançonne" gespeeld.

Na het vertrek van Prinses Astrid begaven de diverse genodigden zich naar het Culturele Centrum van Uccle voor de receptie. Daar ontmoette ik de vrienden van weleer, ook die wij destijds bij de uitwisseling met de UNEG hebben leren kennen!

En zoals dat meer in het leven gaat, stond daar ineens een oude vriend van mijn tijd in Brussel voor m'n neus, die zowat een meter omhoog sprong van spontane herkenning. Het was ongeveer 60 jaar geleden dat hij een aantal jaren met ons als gitarist in ons toenmalige "evergreens" amateurbandje speelde, met uit de BBC overgecopieerde songs.

Derhalve de toenmalige opmerkingen "mais écoutez-vous Londres". Ik miste hem al sinds 1943, want zoals nu bleek, was ook hij via de Pyneneeën op weg naar de vrijheid.

Sam. G. Timmers-Verhoeven.

BEZOEK JIJ IN JOUW VAKANTIE OOK WELEENS EEN ARCHIEF?

Sierk Plantinga bezoekt in zijn vakantie nooit een archief in het buitenland, behalve deze keer.

Al decennia lang weet ik tijdens mijn vakanties in het buitenland een bezoek aan een archief te vermijden. Zodra ik er één ontwaar, loop ik er met een grote boog omheen, het liefst steek ik zelfs de straat over om maar niet met mijn beroep geconfronteerd te hoeven worden.

Het vak is leuk, maar vakantie is leuker. Soms is het echter onvermijdelijk: wanneer je door het Palais des Papes in Avignon dwaalt, loop je vanzelf tegen de ingang van de Archives Départementales op, maar naar binnen gegaan ben ik nooit, ook al kreeg ik toen wel die kriebel om even een blik in de studiezaal te werpen. Het bloed kruipt klaarblijkelijk toch waar het niet gaan wil, maar deze aanvechting in mij heb ik toen weten te beheersen.

Tot deze zomer in ieder geval, toen ging het mis. Het vakantieplekje van mijn vrouw en mij lag in de Haute-Languedoc, zo'n 90 kilometer boven Carcassonne. Die streek in Frankrijk wordt gekenmerkt door allerlei middeleeuwse Catharen-geschiedenissen waarmee de toeristenindustrie je dood gooit, en door veel wijngaarden. Zo hebben we daar toch een paar lekkere flessen wijn geproefd, gewoon gekocht bij de grootgrutter Auchan, en uit Saint-Chinian hebben we nog een doosje onvermoed goede rosé mee kunnen nemen naar huis. De omgeving proeven, letterlijk en figuurlijk, is altijd ons devies tijdens een vakantie.

Er stond bovendien op ons programma een bezoek aan de plaats Perpignan, aan de voet van de Pyreneeën, zo'n 130 kilometer verwijderd van ons stekkie. Eigenlijk veel te ver van ons vandaan maar de tocht er naar toe, via de prachtige D-weggetjes, moest de afstand compenseren. De reden om deze trip te maken was dat in Perpignan één van mijn historische helden heeft gewoond. J.W. Kolkman was daar van augustus 1940 tot eind 1942 waarnemend vice-consul van Nederland en vervolgens -na de opheffing van de Nederlandse consulaten- directeur van het Office Néerlandais.

In 1998 heb ik over deze man, die in die periode een paar honderd Nederlanders heeft geholpen om uit de handen van de nazi's te blijven, een artikel geschreven in het Jaarboek van Oorlogsdocumentatie. Een verlaat soort In Memoriam voor deze man die via de kampen Buchenwald en Dora uiteindelijk in februari 1944 te Lublin is bezweken.

Dat verhaal over Kolkman heb ik geschreven zonder gebruik te maken van de "archives départementales en municipales" in Perpignan: voor

een archivaris natuurlijk niet netjes, maar soit, tijd en geld ontbraken toen om daar een maandje te gaan zitten.

In Perpignan was ik dus nog nooit geweest, en het doel op dinsdag 19 juni 2001 was om het huis te vinden waar hij toen woonde: Boulevard des Albères nummer 10. Op allerlei hedendaagse plattegronden, zoals in de rode Michelinids, komt die Boulevard niet voor, terwijl de enige Boulevards van die stad op de plaats van de vroegere stadsmuren te vinden zijn. Zij omcirkelen de oude binnenstad. Ik was tot de conclusie gekomen dat dit een duidelijk geval van een nieuwe naamgeving was. Omdat de auto geparkeerd kon worden op niet te grote afstand van de plaatselijke VVV zijn we daar eerst maar gaan vragen. Van de Boulevard des Albères had nog nooit iemand gehoord. Maar het adres van het gemeentearchief hadden ze wel voor ons.

Perpignan is geen grote stad, het centrum loop je gemakkelijk door; met 10 minuten stonden we dan ook vóór het oude grijze pand waar de "archives communales" in gehuisvest waren. Het gebouw toonde oude vergane glorie, maar de 'archives' bleken modern genoeg om (volgens het bord) ook tijdens de heilige Franse lunchpauze van 12.00 tot 14.00 uur open te zijn. Want ondertussen was het wel half één geworden. Via een aantal krakende trappen en gangen met archiefkasten met van dat kippengaas in de deuren, belandden we in de studiezaal op de tweede verdieping. Alle ramen open om ieder zuchtje wind te kunnen vangen. Een stuk of 18 plaatsen, keurig op een rij als in een vroegere schoolklas, waar niemand zat te werken; er lag zelfs geen pen of blaadje papier op de rechtmatige eigenaar te wachten. Een doodse stilte. Ik dacht dus al: hoera, alle aandacht voor een bezoeker die zich in 33 graden Celsius de moeite getroost het gemeentearchief te bezoeken. Wat afgescheiden in een hoek ontwaarde ik een mevrouw, kennelijk la présidente de la salle. Enigzins verwonderd keek ze mij en mijn vrouw aan.

Na een beleefd bonjour stak ik van wal met mijn eenvoudige vraag: "Hoe heet tegenwoordig de vroegere Boulevard des Albères? Hebt u wellicht een oudere plattegrond van de stad uit 1940-1942? Met de

plattegrond van de VVV moet dat makkelijk te vergelijken en terug te vinden zijn". Haar antwoord was even kort als duidelijk: "Jamais entendu". Nooit van gehoord. Ook een "nee" is een onderzoeksresultaat, zoals wij archivarissen weten. En ter verdere explicatie deelde zij mij mee dat ik toch moest weten dat we nu in 2001 leefden en niet in 1940, dat was zo'n tijd geleden, dat was geschiedenis. Kortom, Plantinga, niet met van die rara vragen komen, niet zeuren maar opkrassen, dat beeldde haar lichaamstaal uit.

Mijn vrouw liep vervolgens weg uit de studiezaal, niet om gehoor te geven aan die kennelijke wens van la présidente maar om buiten haar gezicht het uit te proesten van het lachen. Het was inderdaad ook voor mij een wat verrassend antwoord. Maar de verhalen over de Franse bureaucratie en ook over de Franse archieven kennend, probeerde ik er een schepje bovenop te doen. In zo'n situatie helpt het nog wel eens om wat autoriteit uit te stralen, dus ik stelde de vraag opnieuw, nu met het waarom erbij, Kolkman, résistant, Croix de Guerre, artikel, Archives Nationales in La Haye aux Pays-Bas, en met als overdonderend sluitstuk mijn rijks-archieef-visitekaartje. Dat hielp enigszins.

Ik merkte duidelijk dat ik serieuzer werd bekeken. Welke Archives Nationales zei u ook alweer? Na nog wat verklarende opmerkingen van mij deelde ze mee dat iedereen met lunchpauze was, dat zij van weinig iets afwist en dat ik om twee uur maar terug moest komen, dan waren er wat competentere lieden in huis om mijn vraag te kunnen beantwoorden. Kijk, aan dat soort antwoorden heb je tenminste iets, dan weet je waar je aan toe bent.

We hebben toen vervolgens een rondje gemaakt om de grote oude citadel van de koning van Mallorca, in de oorlog bovendien een gevangenis van de Duitsers, en al terug wandelend richting archief liepen we langs de Mediathèque van Perpignan - vroeger heette dat de bibliotheek. Een modern gebouw, van buiten en van binnen, want je kon dat door de glazen pui zien.

Op aandringen van mijn vrouw gingen we daar naar binnen: we hadden immers nog een klein half uurtje over, en bovendien weet je nooit hoe koeien hazen vangen. Bij de receptie in dit koele airconditioned gebouw stelde ik wat aarzelend opnieuw mijn vraag: een oude platte-

grond van Perpignan, misschien...? Na een informatief telefoontje naar een collega werden we naar boven gestuurd. Op die en die afdeling moest ik mijn vraag nog maar eens stellen. Twee vriendelijke dames hoorden mijn verhaal aan en ondanks het tijdstip hoorde je hun hersens hardop kraken. Er is toch een boek met straatnaamwijzigingen...? Hoe heet dat ook al weer...? Oude plattegronden...? Wie weet dat boek te vinden...? De computer werd door de één geraadpleegd, terwijl de ander nog een telefoontje naar een collega pleegde over mijn vraag naar plattegronden. Uiteindelijk werd er gedrieën overlegd en kwam een vierde met het bewuste straatnaamwijzigingenboek aanzetten.

Na 10 minuten stonden we weer op de warme straat met het gegeven dat de rue des Albres in 1936 bevorderd was tot Boulevard en dat ergens na de Tweede Wereldoorlog een vroegere burgemeester van Perpignan geëerd was door aan de Boulevard zijn naam te verlenen: het was nu de Boulevard Felix Mercader, gemakkelijk te vinden op ons toeristenplattegrondje. Op mijn vraag of de huisnummers niet veranderd waren, werd geantwoord dat ze daar helaas geen gegevens over hadden maar wellicht het gemeentearchief. Alle dames waren duidelijk tevreden dat ze zo'n gekke vraag van een buitenlander zo snel hadden weten te beantwoorden, en ik - ook heel tevreden - vroeg me af wat er nu zou gaan gebeuren in het gemeentearchief.

Klokke twee liepen we weer de trappen op naar de studiezaal: dezelfde mevrouw was nog steeds aanwezig, maar keek ons beiden nu duidelijk met meer eerbied aan en wist te vertellen dat degene die ze moest vervangen helaas nog niet aanwezig was. De echte Présidente kwam om tien over twee binnen. Een vrouw van in de vijftig. Duidelijk bewust van haar plaats in de hiërarchie, want vol eerbied verliet haar vervangster onmiddellijk de plaats die natuurlijk háár toekwam. bij een poging van de vervangster om te vertellen wat ik kwam doen in die nog steeds volstrekt lege studiezaal werd ze toegesnuwd dat ze dat zelf wel kon achterhalen; mij werd gesommeerd eerst een groot vel in te vullen met paspoortnummer en al, anders, zo verkondigde ze mij, zou ze niets doen. Kijk, ook dat was duidelijk.

Na deze ambtelijke formaliteit vervuld te hebben werd mij kort naar de reden van mijn aanwezigheid gevraagd. Dus opnieuw mijn riedeltje afgestoken maar met daarbij de toevoeging dat ik reeds de nieuwe naam van de Boulevard had gevonden bij de collega's van de Mediathèque en dat ik me alleen nog afvroeg of de huisnummers niet gewijzigd waren. Als archivaris ben ik altijd blij met zulke korte en duidelijke vragen. Te oordelen naar haar reactie was zij dat ook. Over wijzigingen van huisnummers beschikten ze bij het archief niet, daarvoor werd ik verwezen naar de gemeentelijke Service de Voirie buiten het centrum van de stad. En met de Mediathèque hadden zij bij het archief hééélemaal niets van doen, geen enkele relatie, absoluut rien du tout, verder nog iets? Nee? Mijn zojuist ingevulde papier met paspoortnummer werd ter plekke verscheurd, ik kreeg mijn visitekaartje weer terug, want "daar had ze toch niets aan", ze had nog meer te doen, en één minuut later stonden we weer op straat, lachend van verbijstering. Toen pas bedacht ik mij dat ik op haar opmerking over de non-existente relatie met de moderne vriendelijke Mediathèque had willen tegenwerpen: ça ce voit, dat kun je wel zien ook!

Daarna heb ik een paar aardige foto's van het pand Boulevard Felix Mercader nummer 10 gemaakt, een keurig huis voor een consulaatskantoor In die tijd en nu voor een gekke Hollander een Lieu de mémoire. In de verte torende de Canigou hoog boven alle andere toppen van de Pyreneeën uit. De Nederlandse vluchtelingen en Engelandvaarders moeten in de oorlog mét Kolkman vaak gedacht hebben: daarachter...

Sierk Plantinga
Juli 2001, Algemeen Rijksarchief
's-Gravenhage

Dit schreef ik onze Prins

Hoogheid,

Deze foto werd gemaakt op de Westeinder Plassen op uw verjaardag in 1940.

Op die bijzonder mooie dag waren wij zessen met een witte anjer in het knoopsgat van Amsterdam naar Aalsmeer gefietst.

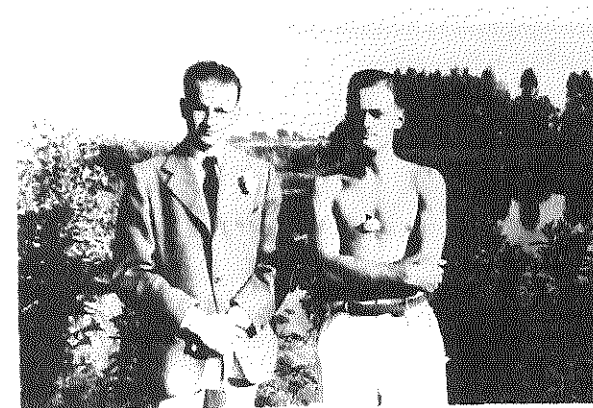
Voor de rest van de dag droegen wij de anjer aan een touwtje geknoopt om de hals.

Fred Braat heeft het aan een touwtje en ik in het knoopsgat van mijn sportscoat.

Met de meeste hoogachting,

Rudy Zeeman (Tasmanië, Australië)

(Fred overleed op 6 december 1943)

"DE WITTE ANJER", TER ERE
VAN PRINS BERNHARD. —

ADRESSENBESTAND

ADRESSENBESTAND Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 8 op de adressenlijst van 1 april 1999.

Overleden:

Dien, D. van	Haarlem
Gouman, G.	Mougins, Frankrijk
Hecht, A.M.	Amsterdam
Vilijn, J.A.	Ede
Zwan, N. van der	Den Haag

Verhuisd:

Branders, E.A.	5331 Hamilton-Wolfe, apt. 333	San Antonio, Texas 78229, USA
Sandberg, Jhr. B.	Bramenlaan 136	2116 TS Bentveld
Zinniq-Bergmann, R.J.E.M. van	Zomervreugdweg 3	7251 NX Vorden
Kahn, H.G.	p/a Kahn Scheepvaart Van Vollenhovenstraat 3	3016 BE Rotterdam

Zoek:

Reus, J. de	Reinier Nafzgerstraat 47a	6221 SN Maastricht
-------------	---------------------------	--------------------

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

Mevr. M. E. F. Borel Rinkes Cees Laseurlaan 279
2597 GG Den Haag
Tel./Fax (070) 324 04 47